

УДК 321.7:316.628.157

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2021.39.19>

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ОПОЗИЦІЙНИХ ПОЛІТИЧНИХ АКТОРІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ЦИФРОВОМУ ФОРУМІ (НА ПРИКЛАДІ НАЙПОПУЛЯРНІШИХ ТЕЛЕГРАМ-КАНАЛІВ)

Наталія Стеблина

*Донецький національний університет імені Василя Стуса,
факультет інформаційних та прикладних технологій,
кафедра журналістики та соціальних комунікацій
вул. 600-річчя, 21, 21021, м. Вінниця, Україна*

Згідно з концепціями «цифрової агори» та «п'ятої влади» інтернет-середовище має значний потенціал для залучення до суспільної дискусії опозиційних акторів, які можуть просувати альтернативний порядок денний. Тим часом із розвитком цифрових технологій стає зрозуміло, що провладні політичні актори, особливо в авторитарних державах, можуть блокувати спроби такого залучення. Тож для сучасної політичної науки важливо зрозуміти, як у цифровому середовищі функціонують опозиційні політичні актори та якими є умови їхньої постійної присутності в ньому. У дослідженні здійснено аналіз контенту найпопулярніших українських телеграм-каналів, які зареєстровані у розділі «Новини та медіа» («Україна сейчас», «Україна 24/7» та «Телеграмна служба новин»). Метою дослідження було з'ясувати характер репрезентації опозиційних політичних акторів у цьому середовищі. Було визначено, що увага до політичних акторів є високою, але в дописах телеграм-каналів переважають саме провладні актори. Опозиційні актори, які були присутніми в дописах найпопулярніших українських телеграм-каналів: Порошенко, Гончаренко, Лерос, Разумков. Було з'ясовано обставини, які сприяють тому, щоб у цьому середовищі з'являлися опозиційні політичні актори. Це скандальні інформаційні приводи: напади, переслідування, конфлікти, злив компромату, курйози, а також публікація матеріалів із ознаками замовності. Аналіз показав, що ці тексти з'являються або для дискредитації опозиційних акторів, або для їхньої підтримки.

Тож у середовищі нових медіа опозиційні політики перебувають не в рівних умовах із провладними акторами, які домінують за кількістю згадок. Отож вони мають більше шансів для впливу на громадську думку, на просування власного порядку денного тощо. Однак український простір нових медіа все ж надає можливості для опозиціонерів ставати героями дописів. Використовуючи скандальні інформаційні приводи, а також матеріали з ознаками замовності, вони потенційно можуть скласти конкуренцію провладним політичним акторам.

Ключові слова: нові медіа, цифровий форум, політичні актори, опозиція, Телеграм.

На початку цього тисячоліття, коли інтернет тільки почав масово поширюватися, дослідники у сфері політичних комунікацій дуже оптимістично дивилися на його призначення. Так, з'явилася концепція цифрової агори [3], згідно з якою мережа стає важливим цифровим майданчиком, де здійснюються суспільні дискусії, що можуть впливати на ухвалення рішень. На думку дослідників, «цифрові технології модифікують комунікативний баланс сил» [10], дають громадянам більший доступ до інформації, що своєю чергою принциповим чином змінює «організаційні та економічні взаємини, часові та просторові межі» [7]. Говорили також про те, що інтернет призведе до породження «цифрового громадянства» [5], а самі громадяни завдяки йому отримуватимуть можливість до «просторово необмежених політичних артикуляцій» [14]. Окрім цифрової агори, з'явилася також концепція інтернету як «п'ятої влади»: «інтернет як платформа для взаємодії

мережових індивідуальностей у способи, що можуть кинути виклик істеблішменту та владним інституціям, може бути використаний для того, щоб підвищити підзвітність преси, політиків, дослідників та академіків – через просування альтернативних джерел інформації та думок» [7].

Звісно, із поширенням цифрових технологій стало зрозумілим, що мережеві технології можуть не тільки сприяти поширенню демократичних цінностей у всьому світі, але й становити їм значну загрозу. Наприклад, Freedom House – організація, яка щороку моніторить дотримання прав і свобод в усьому світі, у своєму звіті «Свобода в мережі» зазначає, що вже протягом 11 років свобода в інтернеті знижується в усьому світі, водночас уряди використовують технології для того, щоб підірвати можливості вільного вираження поглядів [8]. Також варто згадати й концепцію «зламаного світопорядку», згідно з якою ще із 2012 року триває битва за кіберпростір, у якій військова сила, політична чи економічна міць, розмір держави вже не є настільки важливими. «Адже кожна країна, так само як і група достатньо вправних хакерів, може запустити цифрову атаку» [17] і заблокувати опозиційні голоси. Це дає змогу окремим політичним акторам і певним країнам (Росії, Китаю) через використання мережових технологій ставити під питання міжнародні норми, міжнародні угоди, а також залякувати опозицію [13; 9].

Тож для сучасної політичної науки важливо зрозуміти, як насправді працює ця «цифрова агора». Чи справді вона дає змогу «цифровим громадянам» долучатися до процесів ухвалення рішень? Наскільки представленою у цьому цифровому форумі є опозиція? Чи ж, навпаки, у цифровому середовищі засади суспільного діалогу підриваються, а незалежні голоси – майже не чути?

Для того, щоб відповісти на ці запитання, ми здійснили аналіз контенту найпопулярніших українських телеграм-каналів, які зареєстровані у розділі «Новини та медіа». Метою дослідження було з'ясувати характер репрезентації опозиційних політичних акторів у цьому середовищі (кількість згадок, порівняно із проурядовими акторами, інформаційний привід згадування та тип контенту).

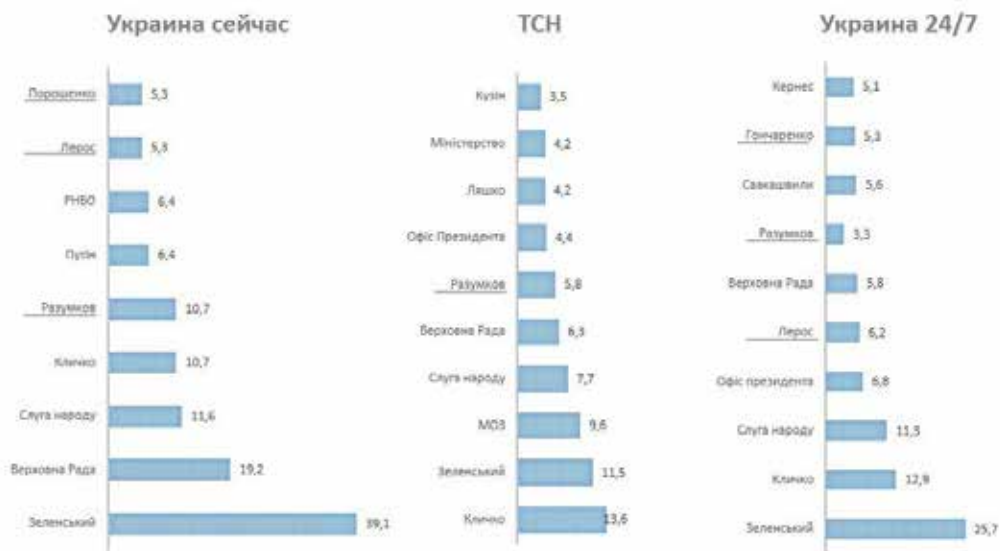
Отже, для роботи було взято три канали: «Україна сейчас» (1138 дописів), «Україна 24/7» (958) та «Телеграмна служба новин» (792). Контент – усі текстові дописи за осінь 2021 року (зображення та відео не бралися до уваги).

Спочатку підраховувалася присутність політичних акторів у дописах. Комп'ютерна програма `find_political_actors.py` (див. опис роботи програми [1]) визначала кількість згадувань для кожного актора. Потім визначався інформаційний привід згадок (окреслювалися найтипівіші з них). І врешті визначався тип контенту, зокрема, наявність матеріалів із ознаками замовності.

Зазначимо також, що вивчення ролі телеграм-каналів у політичній комунікації в Україні перебуває поки що на початкових етапах. Натомість у закордонних публікаціях вивчається поширення екстремістського контенту через цю мережу [15; 4], теорій змови [11]. Окреслюються особливості цієї мережі порівняно з іншими, відзначається зокрема захищеність даних користувача [18]. Описуються також механізми впливу авторитарних режимів на громадян із використанням Телеграму, намагання блокувати мережу в РФ та Ірані [2; 16; 12]. Тож наше дослідження покликане заповнити цю лауну і визначити специфіку політичної комунікації у цій мережі в Україні.

Перейдемо до аналізу результатів.

Отже, в найбільш популярних телеграм-каналах присутні такі опозиційні актори: Дмитро Разумков, Гео Лерос, Олексій Гончаренко та Петро Порошенко (див. рис. 1).

Рис. 1. Найпопулярніші політичні актори у телеграм-каналах

Звісно, можна побачити, що провладні політичні актори (президент, пропрезидентська партія, МОЗ та мер Києва) домінують у порядку денному телеграм-каналів. Але загалом наведені дані свідчать про те, що увага до теми політики у цій соціальній мережі доволі висока.

Сам склад опозиційних акторів говорить про те, що найбільше шансів привернути увагу мають саме ті з них, що причетні до певних політичних скандалів, конфліктів.

Так, у випадку П. Порошенка ми виявили два підходи, обидва з тенденційним добром новин: переважання негативних тем (канал «Україна сейчас») та позитивних (канал «Україна 24/7»). Але і в першому, і в другому каналі домінують інформаційні приводи, пов'язані зі скандалами. Так, на каналі «Україна сейчас» пишуть про те, що Єрмак «потролив» Порошенка, про його обмовку під час ефіру, публікують також вислови політиків/чиновників, які негативно оцінюють його діяльність. Канал «Україна 24/7» використовує іншу тактику, транслуючи заяви політика та розповідаючи про переслідування («напади ботів», «тітушок»).

Демонстративним є кейс Гео Лероса. Теми дописів щодо цього політика теж стосуються скандалів: бійки, жести, резонансні заяви. У випадку нових медіа – це ефективна тактика, яка дає змогу постійно бути присутнім у порядку денному.

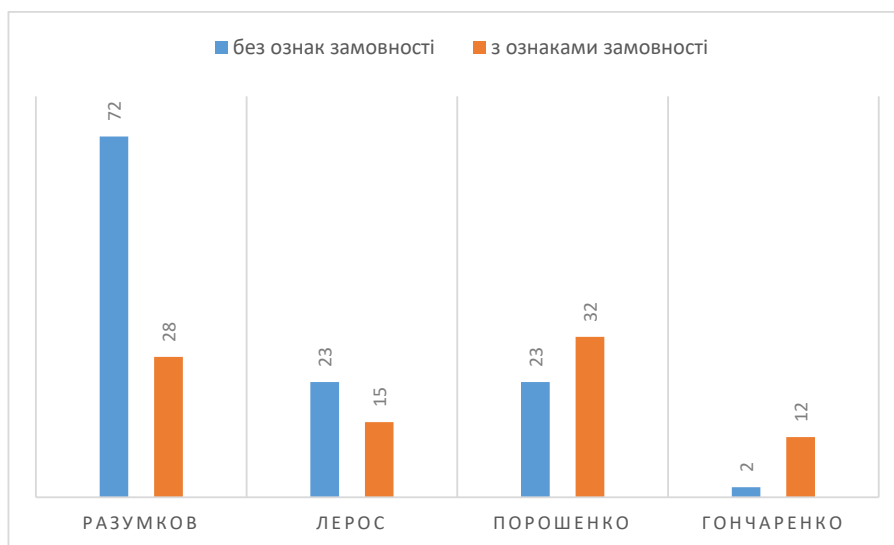
Якщо ж говорити про Разумкова, то тут є деякий баланс між скандальними інформаційними приводами та нейтральними повідомленнями про його діяльність (відставка, вихід з партії, створення партії). Але, звісно, публікують і компромат на нього, а також різноманітні чутки.

У випадку Олексія Гончаренка бачимо іншу тактику. Тут фіксуємо очевидне намагання телеграм-каналу «Україна 24/7» просувати його ініціативу зі створення «Гончаренко центрів». Більшість згадок пов'язані саме із цим, а не із скандалами.

Тож важливим компонентом репрезентації опозиційних акторів є здатність створювати відповідні інформаційні приводи, які будуть клікабельними для аудиторії

телеграм-каналів. Відповідно, від цього здебільшого залежить і подальша присутність цих політиків у порядку денному. Так, проаналізувавши дописи про опозиційних політиків, ми визначили вирази та слова, які зустрічаються найчастіше, і за якими можна в майбутньому визначати подібний контент: «скандал», «дискредитувати», «хайп», «провал», «викриття», «щось пішло не так».

Ще один важливий момент – це присутність у дописах про опозиційних політиків матеріалів із ознаками замовності. Ми проаналізували ці тексти за критеріями професійних українських медіаорганізацій, що вивчають питання поширення у ЗМІ та нових медіа подібного контенту, і отримали таку картину (рис. 2):

Рис. 2. Матеріали із ознаками замовності в дописах провідних українських телеграм-каналів

Тож ще однією спільною рисою репрезентації опозиційних політиків є наявність замовних дописів щодо них. Хоча тут також маємо різну картину. Так, у випадку Разумкова та Лероса переважають матеріали без ознак замовності, що говорить про те, що ці політики здатні створити інформаційні приводи для нових медіа. Так, якщо говорити про Разумкова, то, звісно, значна частка цих повідомлень пов'язана із його відставкою і діями після неї. А от у випадку Лероса ситуація інша: він постійно фігурує у скандальному контексті. Якщо ж говорити про Порошенка та Гончаренка, тут, навпаки, переважають матеріали із ознаками замовності, що говорить про намагання формувати щодо них певне ставлення (позитивне чи негативне).

Тож поки у середовищі нових медіа не є чітко визначеними професійні стандарти комунікації, обидві тактики привернення уваги до опозиційних акторів можуть вважатися успішними: генерування скандальних інформаційних приводів та використання матеріалів із ознаками замовності, які розміщуються на телеграм-каналах, незважаючи на те, присутній інформаційний привід чи ні. Частина дописів із ознаками замовності у різних каналах

була ідентичною, що свідчить про проведення певних інформаційних кампаній щодо опозиціонерів, як правило, з метою дискредитувати їх.

Висновки. Отже, наше дослідження показало, що політична тематика є провідною для найпопулярніших українських телеграм-каналів. Увага до політичних акторів є високою, але все ж переважають саме провладні актори. А це говорить про те, що концепції «цифрової агори», де присутні не тільки представники влади, але й інші сторони, або ж мережі як «п'ятої влади», що може контролювати правлячі еліти, мають бути переглянуті. Адаже в українських телеграм-каналах представники влади домінують.

Однак ми змогли визначити обставини, які сприяють тому, щоб у цьому середовищі з'являлися опозиційні політичні актори.

По-перше, це скандальні інформаційні приводи: напади, переслідування, конфлікти, злив компромату, курйози. Як свідчать численні дослідження сучасної політичної комунікації, під впливом соціальних мереж саме такі меседжі привертають найбільше уваги громадян і можуть бути використані політиками для мобілізації прихильників. Як бачимо, ця ж ситуація характерна і для України. Опозиційні актори, які були присутніми у дописах найпопулярніших українських телеграм-каналів: Порошенко, Гончаренко, Лерос, Разумков.

По-друге, це публікація матеріалів із ознаками замовності. Аналіз показав, що ці тексти з'являються або для дискредитації опозиційних акторів, або для їхньої підтримки. Хоча є випадки, в яких кількість матеріалів із ознаками замовності висока (Порошенко, Гончаренко) і низька (Разумков, Лерос).

У підсумку зазначимо, що в середовищі нових медіа опозиційні політики знаходяться не в рівних умовах із провладними акторами, які домінують за кількістю згадок. Отже, вони мають більше шансів для впливу на громадську думку, на просування власного порядку денного тощо. Однак важливо, що український простір нових медіа все ж надає можливості для опозиціонерів ставати героями дописів. Тож, використовуючи скандальні інформаційні приводи, а також матеріали із ознаками замовності, вони потенційно можуть скласти конкуренцію провладним політичним акторам.

Список використаної літератури

1. Стеблина Н. (2020). Цифровізація політики в контексті трансформації сучасного світопорядку. Одеса : Фенікс, 2020.
2. Akbari A., Gabdulhakov R. Platform Surveillance and Resistance in Iran and Russia: The Case of Telegram. *Surveillance & Society*. 2019. № 17(1, 2). P. 223–231.
3. Bang H. Among everyday makers and expert citizens. *Remaking governance: Peoples, politics and the public sphere* / J. Newman. – editor. Bristol : Policy Press. P. 159–178.
4. Baumgartner J., Zannettou S., Squire M., Blackburn J. (2020). The Pushshift Telegram Dataset. *Proceedings of the Fourteenth International AAAI Conference on Web and Social Media (ICWSM 2020)*. 2020. № 14. P. 840–847.
5. Couldry N., Stephansen H., Fotopoulou A., MacDonald R., Clark W., Dickens L. (2014). Digital citizenship? Narrative exchange and the changing terms of civic culture. *Citizenship Studies*. 2014. № 18(6–7). P. 615–629. DOI: 10.1080/13621025.2013.865903
6. Dutton W. Through the Network of Networks – The Fifth Estate. *SSRN*. 2007. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08109020802657453>
7. Dutton W., Gillett S., McKnight L., Peltu M. Bridging broadband Internet divides: reconfiguring access to enhance communicative power. *Journal of Information Technology volume*. 2004. № 29. P. 28–38. DOI: 10.1057/palgrave.jit.2000007
8. Freedom House. *The Global Drive to Control Big Tech*. URL: https://freedomhouse.org/sites/default/files/2021-09/FOTN_2021_Complete_Booklet_09162021_FINAL_UPDATED.pdf

9. Gotz E., Merlen C.-R. Russia and the question of world order. *European Politics and Society*. 2018. № 2. P. 133–153.
10. Gurevitch M., Coleman S., Blumler J. Political Communication – Old and New Media Relationships. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. 2009. № 625. P. 164–181. DOI: 10.1177/0002716209339345
11. Hoseini M., Melo P., Benevenuto F., Feldmann A., Zannettou S. On the Globalization of the QAnon Conspiracy Theory Through Telegram. *ArXiv*. 2021. URL: <https://arxiv.org/pdf/2105.13020.pdf>
12. Kermani H. Decoding Telegram: Iranian Users and “Prodisaging” Discourses in Iran’s 2017 Presidential Election. *Asiascape: Digital Asia*. 2020. № 7(1–2). P. 88–121. doi: 10.1163/22142312-123401
13. Lodgaard S. Arms Control and World Order. *Journal for Peace and Nuclear Disarmament*. 2019. № 2(1). P. 1–18. doi: 10.1080/25751654.2019.1631243
14. Margetts H., John P., Hale S., Yasseri T. *Political Turbulence How Social Media Shape Collective Action*. Princeton : Princeton University Press, 2015.
15. Rodgers R. Deplatforming: Following extreme Internet celebrities to Telegram and alternative social media. *European Journal of Communication*. 2020. № 35(3). P. 213–229. DOI: 10.1177/0267323120922066
16. Salikov A. Telegram as a Means of Political Communication and its use by Russia’s Ruling Elite. *Politologija*. 2019. № 3(95). DOI: 10.15388/Polit.2019.95.2
17. Segal A. *Hacked World Order How Nations Fight, Trade, Maneuver, and Manipulate in the Digital Age*. New York : Gilman, 2017.
18. Sutikno T., Handayani L., Stiawan D., Riyadi M., & Subroto I. WhatsApp, Viber and Telegram: which is the Best for Instant Messaging. *International Journal of Electrical and Computer Engineering*. 2016. № 6(3). P. 909–914. doi: 10.11591/ijece.v6i3.10271

OPPOSITION POLITICAL ACTORS REPRESENTATION IN UKRAINIAN DIGITAL FORUM (ON THE MATERIAL OF THE MOST POPULAR TELEGRAM CHANNELS)

Nataliia Steblyna

*Vasyl’ Stus Donetsk National University, Information and Applied Technologies Faculty,
Journalism and Social Communications Department
600-richchya str., 21, 21021, Vinnytsya, Ukraine*

According to the conceptions of “digital agora” and “the fifth estate”, internet environment has a considerable potential to opposition actors involvement; the actors may promote an alternative agenda. However, with digital technologies development it’s evident, that pro-government political actors, especially in authoritative states may block the opposition attempts. This, for modern political science it’s important to understand, how opposition actors are functioning in the digital environment and what are the circumstances of their presence in it. In the research analysis of the content of the most popular Ukrainian Telegram channels, which are registered in the category “News and media” (“Ukraina seychas”, “Ukraina 24/7”, “Telegramna sluzhba novyn”) is conducted. The aim of the research is to define the character of opposition political actors representation in the digital environment. It was observed, that attention towards political actors is high, however pro-government actors are dominating in the posts. Opposition actors, who were mentioned the most: Poroshenko, Honcharenko, Leros and Razumkov. It was discovered, that there are some circumstances of the opposition actors presence in the environment. At first, the scandalous information occasions: attacks, persecution, conflicts, discrediting information dissemination, curiosities.

And the second – covered advertisement placement. The analysis confirmed, that these texts are published with the aim of oppositional actors discrediting or support.

Thus, in the new media environment opposition politicians don't have an equal conditions as pro-government actors have. The latter are dominating (they have larger number of mentions). Therefore, they have more chances to influence public opinion, to their own agenda promotion etc. Thus, Ukrainian new media environment provides some opportunities for opposition actors, who may become the heroes of Telegram-channels' posts. With scandalous information occasions and covered advertisement placement they may compete with pro-government political actors.

Key words: new media, digital forum, political actors, opposition, Telegram.